

University of Groningen

Captain van Jong Holland

Rewijk, Daniël

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2015

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Rewijk, D. (2015). *Captain van Jong Holland: een biografie van Pim Mulier, 1865-1954*. [, Rijksuniversiteit Groningen]. [S.n.].

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Slotbeschouwing

Al zullen ze elkaar niet persoonlijk hebben gekend, Pierre de Coubertin moet toch van het bestaan van Pim Mulier geweten hebben. Toen De Coubertin in 1893 bondgenoten zocht voor de herstelling van de Olympische Spelen, was Mulier voorzitter van de Internationale Schaats Unie. Internationale sportorganisaties waren zeldzaam en Mulier daarmee een potentiële medestander. Het was echter Muliers oudere opvolger Victor Balck die tot het IOC toetrad en gaandeweg als De Coubertins rechterhand ging functioneren. De Coubertins eerste Nederlandse apostel van het Olympisme was Frits baron van Tuyll van Serooskerken, die begin 1898 in het IOC werd geëcoopteerd. Ook Van Tuyll zal Mulier hebben aangewezen als één van de leidende figuren op sportgebied in Nederland. Als het tot een vertrouwde omgang tussen Mulier en De Coubertin was gekomen, dan hadden ze zichzelf in menig opzicht in de ander herkend.

De generatiegenoten – De Coubertin was slechts twee jaar ouder dan Mulier – waren levenslang begeistert door hetzelfde verschijnsel: de sport van Engelse *public schools* en de bijbehorende *games ethic*. Mulier putte uit de sportieve verhalen van zijn broer over het Instituut Schreuders in Noordwijk en zijn eigen ervaringen in Ramsgate. We zagen al in welke mate *Tom Brown's Schooldays* van Thomas Hughes voor De Coubertin de leidraad vormde. De Fransman en de Nederlander werden allebei gedreven door een vurig nationalisme. Mulier wilde zijn impulsen tot regeneratie door sport inbedden in nationale tradities. De Coubertin wilde de desinteresse in Frankrijk voor sport doorbreken door het land uit te dagen met een prestigieus internationaal evenement: de Olympische Spelen. Het waren tevens gemankeerde bestuurders: Mulier verliet sportorganisaties steeds kort nadat hij ze in het leven had geroepen. Als hij steun had gevonden voor zijn ideeën, liet hij de praktische verwezenlijking over aan anderen. De Coubertin verloor herhaaldelijk de controle over zijn geesteskind, vooral aan organisatiecomité's die de Spelen inzetten voor eigen politieke en propagandistische doeleinden.

Ook in de persoonlijke drijfveren van deze sportieve hervormers zit een sterke gelijkenis. De Coubertins biograaf MacAloon verklaart diens dadendrang met een verwijzing naar een oud aristocratisch ideaal: *prouesse*. De Coubertin gaf volgens deze gedragscode invulling aan zijn adellijke identiteit: vanuit een autonome en onbaatzuchtige positie wilde hij de conditie van de natie verbeteren. Hij trachtte zich zo tevens een waardig lid van de familie te tonen. Mulier was ontvankelijk voor adellijke waarden, identificeerde zich

met aristocratische kringen en had net als De Coubertin redenen om zich tegenover de familie te willen bewijzen. Zijn adellijke 'neefje', W.J.H. graaf van Limburg Stirum, was door Mulier aangewezen als universele erfgenaam. Zijn onthechte en ongebonden optreden als aanjager van sportbeoefening – maar ook als verzamelaar van antiek glas – lijkt voort te komen uit soortgelijke drijfveren. Net als De Coubertin leek Mulier op zoek naar heldendaden die zijn positie in de familiestamboom markeerden.

Waarom probeerde hij dit te bereiken via de sport? Hij had zich ook kunnen onderscheiden op andere terreinen van groot maatschappelijk nut, zoals de bevordering van ambachten, de verspreiding van volkslectuur of de bescherming van natuurschoon en dorpsgezichten. In zijn vroege jongensjaren was er al een ontembare bewegingsdrift en een hartstochtelijke drang naar sportieve competitie. Als jonge man zag Mulier in de popularisering van sport een zaak voor de hele natie en niet voor een groepje hobbyisten in de marge. Hij sprak in 1889 als één van de eersten in de Nederlandse sportwereld zijn visie hierover uit. De sport verschaftte Mulier een onafhankelijk en tegelijkertijd betekenisvol bestaan, voor hemzelf maar vooral voor de gemeenschap die hij in de eerste plaats wilde dienen: de Nederlandse natie. Alternatieve carrièreperspectieven waren bovendien schaars voor Mulier, die de meest aansprekende overheidsbetrekkingen naar academisch geschoolde standgenoten zag gaan. Zo kwam zijn bestaan in het teken te staan van een bijzaak in het leven: de sport.

Ieder mens kent twee existentiële angsten: de angst om afgewezen te worden en de angst om ongezien en zonder betekenis te zijn. In het tweede ligt een basale verklaring voor Muliers hunkering naar huldebetoon, dat hem vooral vanuit de sportwereld ten deel viel. De behoefte aan erkenning was bij Mulier echter zo groot, dat er meer moet hebben gespeeld. Het lijkt erop dat hij met zijn status als 'peetvader van de sport' gelijke tred trachtte te houden met generatiegenoten die het 'echt' maakten. Ik denk hierbij aan mensen als Pieter Droogleever Fortuijn, de burgemeester van Rotterdam en Jan Kan met zijn succesvolle ambtelijke en politieke carrière. Behalve generatiegenoten dienden ook Muliers familie en zijn sociëteitskennissen doordrongen te worden van de betekenis van zijn daden op sportgebied. In de deftige Nederlandse notabelenelite gold sport niet direct als een werkterrein met bijzondere merites. Ook zij zouden Muliers betekenis moeten erkennen door de eerbewijzen die hem ten deel vielen.

Muliers bijdragen op sportgebied vormen een fors bestanddeel van mijn biografie, maar het kernthema daarin is de *Widerspruch* in zijn leven: de gecompliceerde verhouding tot moderniseringsverschijnselen. In de prille sportbeweging werd Muliers Januskop reeds zichtbaar. Aan de ene kant was Mulier een warm pleitbezorger van de nieuwe lichaamscultuur die hij uit Engeland had leren kennen: voetbal, cricket, atletiek en tennis. Sport was naar Muliers sportideologische triade onontbeerlijk: volkssport leidde tot een veredeld en krachtig Nederlands volk dat daarmee verzekerd zou blijven van een rol op het wereldtoneel. Popularisering en verspreiding waren binnen deze opvatting onontbeerlijk, maar Mulier steunde de democratisering slechts halfhartig. Zijn overtuiging dat het juist de *games ethic* was die sport effectief maakte als middel in regeneratie van de natie, zorgde ervoor dat hij aan de ontwikkeling van volkssport elitaire voorwaarden verbond. De tegenstelling betreft hier de medewerking enerzijds aan nationale verspreiding van sport, maar een paternalistische voorzichtigheid anderzijds die groepen juist vreemde van Muliers sportvisie.

Ook in de ijssport droeg Mulier actief bij aan transformatie en modernisering van wedstrijdvormen. Hij verheugde zich over de ordelijke internationale competitie die hiermee werd geschapen en vooral over de kampioenstitels van Jaap Eden. In deze nieuwe constellatie dreven de legendarische Friese hardrijders met hun 'magische' kracht en snelheid af naar de marge. De erosie van de Nederlandse ijstraditie verontrustte Mulier dan weer in grote mate. Hij trad naar voren als een pleitbezorger van het *hurdridders*-gilde en probeerde een reservaat in te richten voor de traditionele Nederlandse schaatscultuur. Hij slaagde daarin met de stichting van de Elfstedentocht als een georganiseerde nationale wedstrijd. Het evenement zou in de twintigste eeuw uitgroeien tot een zwaartepunt in de sportcultuur van Nederland, zeker na de eerste *live*-televisieregistratie uit 1963.

Ook buiten de sportwereld bewoog Mulier zich tussen uitersten. In zijn wereldbeeld pasten progressieve standpunten over bijvoorbeeld vrouwenrechten, internationaal recht en de sociaal-democratie. Daarnaast was zijn lange reeks voorstellen voor de versterking van Nederland als koloniale en imperialistische macht rationalistisch geformuleerd en ingegeven door een rotsvast toekomstgeloof, twee kenmerken van modernistisch denken. Door zichzelf in latere publicaties op één lijn te plaatsen met de dichters van Tachtig – waarvan vooral Herman Gorter tot zijn kring van sportkennissen behoorden – markeerde Mulier zijn reputatie en zelfbeeld als nieuwlichter. Tegelijkertijd liet de jonge Pim zich reeds kennen als een man die tradities

koesterde en herschiep, ze soms ten dele uitvond. Hij werd daarbij zowel geïnspireerd door historiezucht als standsbesef.

Mulier kwam naar voren als conservator in zijn bijdrage aan de Scheveningse sporttentoonstelling, waarvoor hij uit het hele land stukken sportief erfgoed acquireerde. Zijn obsessie met historiciteit werd sterker tijdens de eerste fase van familie-onderzoek, tussen 1905 en 1915. In de daaropvolgende decennia verloor Mulier langzamerhand het geloof in de waarde van de vele vernieuwingen die hij waarnam. Steeds meer zag hij het democratiseringsproces als een onbeheersbare zaak. Voor de oude elite die in de nieuwe verhoudingen macht inleverde, was slechts met een vormelijke, exclusieve levensstijl iets van haar voornaamheid te redden.

In Muliers twee huwelijken komt de verschuiving van een paternalistische-emancipatoire overtuiging naar een reactionaire en elitistische houding helder naar voren. Omwille van de plichten die een *gentleman* nu eenmaal draagt lijkt Mulier in 1895 te zijn getrouwd met Cornelia van Duin, hoewel niet is uit te sluiten dat er een gepassioneerde romantische liefde bestond tussen de twee. De *mésalliance* bracht Mulier in conflict met vrijwel zijn gehele familie. Alleen broer Pieter lijkt er weinig moeite mee te hebben gehad. Bijna een kwart eeuw hield het huwelijk stand en omtrent het moment van echtscheiding lijkt Mulier een *ebenbürtige* huwelijkspartner te hebben gevonden: zijn achternicht Maria Louise Haitsma Mulier. Ook rond 1920 gold een neef-nicht huwelijk als een archaisch verschijnsel, maar met Rie kon Pim zich veel gemakkelijker in de ‘voornamen kringen’ bewegen. Ze moeten elkaar twee decennia lang innig hebben lief gehad, getuige de openheid en warmte waarmee Pim het sterfbed van zijn vrouw beschreef.

De vraag of Mulier nu overwegend modern of traditioneel ingesteld was is het best te beantwoorden met het aanwijzen van een schaarbeweging in zijn leven. Voor 1900 is zijn progressieve geest dominant, na 1910 wordt zijn gemoed meer en meer reactionair. Mulier moet lang hebben geloofd dat de stand waartoe hij zichzelf rekende – de notabelenelite – de voorwaarden kon bepalen waaronder het moderniseringsproces zich in Nederland voltrekken zou. Ergens is dit geloof verdwenen en daarna was de moderniteit – zoals voor velen – alleen nog een bedreiging voor zijn gedistingeerde leefwereld. De jeugd van het interbellum liet de buitenplaatsen verslonzen en het standsonderscheid vervagen en de nivellerende fiscus verteerde het kapitaal van notabele families. Pim Pernel tekende namens zijn deftige lezerspubliek protest aan tegen deze teloorgang van de traditionele elite. Muliers plotselinge en fanatieke interesse voor genealogie en zijn halfhartige inspanningen op

sportgebied, doen vermoeden dat een grote omslag in zijn denken kort na terugkeer uit Deli plaats vond.

Na zijn dood groeide de Mulier-verering uit tot een mythe waarin zijn maatschappelijke behoudzucht onzichtbaar was en zijn bestaan werd opgehangen aan de introductie van sporten als voetbal en atletiek. De herinnering aan Mulier werd op allerlei manieren levend gehouden. Tot in de jaren zeventig gaf de radionieuwsdienst iedere herfst de uitslagen door van de Pim Mulier-veldloop in Velsen. Pim had daar jarenlang de prijzen uitgereikt en na zijn dood ging de jongste zoon van Eldina, Willem Johan Herman graaf Van Limburg Stirum daar mee verder en nog later diens zoon, ook Pim van Limburg Stirum. Veel wetenschappelijk onderzoek op het gebied van sport en samenleving wordt geleverd door het Mulier Instituut. Het adres van de nationale schaatstempel Thialf is Pim Mulierlaan 1. De laatste drie winnaars van de Elfstedentocht – Paping, Van Benthem en Angenent – ontvingen de Pim Mulier-wisselprijs. Op deze door Mulier zelf ontworpen zilveren schaal, staat het familiewapen van de Muliers centraal, omringd door de wapens van de elf Friese steden op de rand van het bord.

Behalve door de concrete verwijzingen naar zijn persoon bleef Mulier een onderdeel van de collectieve herinnering door de voortdurende reproductie van de verhalen over zijn unieke bijdrage aan de introductie van moderne sport in Nederland. Doordat de populariteit en maatschappelijke betekenis van sport groeiden werd de historische betekenis van Mulier steeds groter. Maar zijn ideeën goed geraakte steeds verder op de achtergrond. Na zijn overlijden was de ban onmiddellijk gebroken: de traditionele spelethiek van de Engelse kostschool was niet langer de onwrikbare norm voor het Nederlandse voetbal. Inmiddels is de Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond dermate geprofessionaliseerd en gecommmercialiseerd dat Muliers oorspronkelijke schepping er niet meer in te herkennen is. Toch was de massaliteit van sportbeoefening die zich in de loop van de twintigste eeuw steeds verder doorzette, zijn belangrijkste doelstelling.

Op twee manieren was de bestaande visie op de historische figuur Mulier eenzijdig: vriend en vijand reduceerden zijn bestaan tot de sport en van zijn visie op sport waren de ethische en pedagogische bedoelingen nauwelijks bekend. Deze biografie heeft Pim Muliers historische betekenis en zijn persoonlijkheid in vele tegenstrijdige facetten willen verhelderen. Daarmee hoop ik iets te hebben bijgedragen aan een beter begrip van de opkomst van een moderne sportcultuur in Nederland, maar ook van de complexiteit die

moderniseringsprocessen kenmerken. Tenslotte zou Mulier de verschijning van deze biografie zelf vermoedelijk hebben beschouwd als een terecht huldeblijk voor zijn rol in de nationale geschiedenis. Of hij zich in het portret zou hebben herkend is een intrigerende vraag die ik graag aan de lezer overlaat.

